

Фостяк В.І.

аспірант

Львівського державного університету внутрішніх справ

КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Вітчизняні підприємства здійснюють свою фінансово-господарську діяльність під впливом значної кількості ризиків та загроз, виникнення яких спричинено політичною, економічною та соціальною напруженістю. Здатність протистояти впливам дестабілізуючих чинників зовнішнього та внутрішнього середовища та досягати пріоритетних інтересів значною мірою залежить від організації безпекової діяльності. Сформовано авторське визначення терміна «безпекова діяльність підприємства» як діяльності підприємства у співпраці із зовнішніми суб'єктами безпеки для забезпечення власної динамічної стійкості функціонування та формування безпечних умов розвитку через захищеність від дії зовнішніх і внутрішніх загроз та мінімізацію ризиків. Розроблено концепцію управління безпековою діяльністю підприємства та розглянуто суть її ключових складників. З'ясовано зміст стратегії безпекової діяльності та політики безпекової діяльності. Розроблено модель системи економічної безпеки підприємства та уточнено зміст основних етапів її формування.

Ключові слова: концепція, безпека, безпекова діяльність, підприємство, система економічної безпеки підприємства.

Отечественные предприятия осуществляют свою финансово-хозяйственную деятельность под влиянием значительного количества рисков и угроз, возникновение которых вызвано политической, экономической и социальной напряженностью. Способность противостоять воздействиям дестабилизирующих факторов внешней и внутренней среды и достигать приоритетных интересов в значительной степени зависит от организации безопасности деятельности. Сформировано авторское определение термина «безопасностная деятельность предприятия» как деятельности предприятия в сотрудничестве с внешними субъектами безопасности для обеспечения собственной динамической устойчивости функционирования и формирования безопасных условий развития через защищенность от воздействия внешних и внутренних угроз и минимизацию рисков. Разработана концепция управления безопасностной деятельностью предприятия и рассмотрена суть ее ключевых составляющих. Выяснено содержание стратегии безопасностной деятельности и политики безопасностной деятельности. Разработана модель системы экономической безопасности предприятия и уточнено содержание основных этапов ее формирования.

Ключевые слова: концепция, безопасность, безопасностная деятельность, предприятие, система экономической безопасности предприятия.

From the time of initiation, the idea of starting a business to the liquidation of a business entity, the basis and key condition for the operation and achievement of goals is the process of safety precautions. Formed author's definition of the term "safety activity of the enterprise" as an enterprise activity, in cooperation with external security subjects, to ensure its own dynamic stability of operation and the formation of safe development conditions through the protection from external and internal threats and minimizing risks. The concept of the management of the safety activity of the enterprise is developed and the essence of its key components is considered, in particular: the objectives of the management of the safety activity of the enterprise; description of the problem situation in the security sector of the enterprise; strategies for safety activity; safety activity policy; the development of a mechanism for the management of the safety activity of the enterprise; formation of the system of economic security of the enterprise; implementation of safety activity. It is substantiated that the strategy of safety activity provides for the development of plans to achieve and maintain the level of security necessary for development, which is based on the aggressiveness of the external environment of functioning and changes in the economic activity of the enterprise, the availability of resources and the possibility of cooperation with external security subjects. It is proved that the policy of the safety activity determines the direction, intensity, and coordination of actions of security subjects by developing norms, regulations, restrictions, recommendations for ensuring and maintaining the necessary level of the enterprise's safety. The model of the enterprise's economic security system is developed and the content of the main stages of its formation is analysed: by studying the specifics of the business; the study of key points, distinguished by a significant reduction in the level of security for clarifying tasks for security subjects; audit of available resources at the enterprise, which can be used to implement safety activity; the creation

of a new model of the system of economic security of the enterprise or the improvement of existing with regard to the specifics of the economic activity of the enterprise and the level of aggressiveness of the operating environment. The developed concept is taking into account the specificity of economic activities of Ukrainian enterprises, taking into account the heritage of domestic and foreign scientists, making it possible to provide the necessary level of security for the coordinated formation of a strategy for safety activity, the definition of policy of the safety activity, the construction of a system of economic security, and the implementation of safety activity as the basis for achieving a mission.

Keywords: concept, security, safety activity, enterprise, enterprise economic security system.

Постановка проблеми. В Україні стимуляторами формування методологічних засад діяльності із забезпечення безпеки підприємства є підприємницькі кола, які, в умовах посилення агресивності та складно прогнозованої зміни середовища функціонування намагаються створити нові системи безпеки, здатні зберегти їхній бізнес [5, с. 18]. Безпекова діяльність повинна бути науково організованою, адже, на відміну від використання лише набутого досвіду, уможлиблює більш раціональне використання наявних ресурсів для досягнення поставлених завдань, здійснення планування та реалізації сукупності захисних заходів із відповідним коригуванням не лише стратегії забезпечення безпеки, але й стратегії розвитку підприємства. Тому в основі безпекової діяльності вітчизняних підприємств повинна лежати концепція, розроблена на перших етапах започаткування бізнесу. Зважаючи, що проблема безпеки є не менш важливою за організаційні чи технологічні питання, розроблення, виконання та внесення необхідних змін у концепцію управління безпековою діяльністю повинно бути актуальним на усіх етапах життєвого циклу підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробленню питань щодо підтримки достатнього рівня безпеки підприємства багато уваги приділяють вітчизняні та закордонні вчені, такі Л. Абалкін, О. Ареф'єва, І. Бінько, З. Варналій, О. Власюк, Т. Васильців, З. Герасимчук, В. Горбулін, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, В. Ковальов, Г. Козаченко, О. Ляшенко, В. Мартинюк, В. Мунтіян, Є. Олейніков, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, Я. Пушак, Н. Реверчук, О. Терещенко, В. Франчук, М. Швець, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та інші.

Відаючи належне науковій і практичній значущості праць провідних учених, слід зазначити, що у сучасній науковій літературі й практиці господарювання підприємств недостатньо уваги приділено проблемі формування концепції управління безпековою діяльністю підприємства.

Метою дослідження є визначення ключових параметрів безпекової діяльності, характеристика її сутності та розроблення концепції управління.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Один із сучасних напрямів в сфері забезпечення безпеки бізнесу передбачає застосування поняття «безпекова діяльність підприємства». Автором цього терміна можна вважати В. Франчука, який, разом із своїми послідовниками обґрунтував сутність безпекової діяльності та дав йому визначення як «форми активного ставлення суб'єктів безпеки до безпекової дійсності, зміст якого полягає у проведенні в ній відповідних змін на основі засвоєння та розвитку безпекової культури. Тобто це діяльність, спрямована на протидію загрозам, відновлення діяльності з метою захисту корпоративних інтересів, збереження цілісності процесів чи системи на основі засвоєння та розвитку безпекової культури» [7, с. 155].

Спираючись на визначення, дане В. Франчуком, вважаємо, що безпекова діяльність характеризується такими ключовими параметрами:

- безперервний процес з моменту заснування підприємства і до його ліквідації;
- має місце в усіх аспектах функціонування підприємства, які можуть характеризуватися можливістю виникнення ризиків і загроз як першопричин зниження рівня безпеки;
- така діяльність повинна бути ресурсно забезпеченою, тобто фінансовими, матеріальними, трудовими та інформаційними ресурсами;
- результат такої діяльності полягає у формуванні безпечних умов розвитку підприємства.

Беручи до уваги визначення В. Франчука, вважаємо за доцільне його уточнити й доповнити та представити трактування терміна «безпекова діяльність підприємства» таким чином: діяльність підприємства у співпраці із зовнішніми суб'єктами безпеки для забезпечення власної динамічної стійкості функціонування та формування безпечних умов розвитку через захищеність від дії зовнішніх і внутрішніх загроз та мінімізацію ризиків.

Вважаємо, що застосування терміна «безпекова діяльність підприємства» є актуальним та зумовлюється такими важливими моментами:

- існування будь-якої соціально-економічної системи, в т.ч. підприємства, є можливим лише у разі забезпечення її безпеки;
- досягнення інтересів, в т.ч. для підприємства – отримання прибутку, можливе у разі роз-

витку, який неможливий без формування безпечних умов;

- держава бере на себе зобов'язання із забезпечення безпеки первинної ланки національної економіки, але говорити про ефективність такої діяльності в поточних умовах нашої країни складно. Окрім цього, безпекова діяльність держави не забезпечує протидію усім ризикам та загрозам;

- в основі підприємницької діяльності лежить принцип самостійності, який, з одного боку, обмежує втручання державних органів управління, а з іншого, відповідно до теорії самозбереження, забезпечення захищеності підприємства як системи є його основною функцією;

- безпекова діяльність не є аналогом «операційної», «інвестиційної» чи «фінансової», вона уможливує їх здійснення.

Ретельний аналіз наукового доробку вітчизняних науковців дав змогу дійти висновку, що питанню розроблення концепції управління безпековою діяльністю приділяється недостатня увага. Вважаємо за доцільне виділити напрацювання В. Ортинського, І. Керницького, З. Живко та ін. [3, с. 133], які розробили структуру концепції безпеки підприємства. Спираючись на результати роботи цих науковців, дотримуємося думки, що під час формування концепції управління безпековою діяльністю доцільно спиратися на такі базові позиції, як:

- узгодженість концепції управління безпековою діяльністю із місією та цілями розвитку підприємства;

- характеристика умов господарської діяльності, врахування специфіки об'єктів та суб'єктів безпеки;

- визначення орієнтирів для забезпечення безпеки, необхідної для ефективного функціонування та розвитку підприємства;

- формування ресурсного забезпечення для досягнення необхідного рівня безпеки;

- визначення критеріїв реалізації та коригування концепції.

Сформований перелік позицій лежить в основі розроблення концепції управління безпековою діяльністю будь-якого підприємства, яку в графічному вигляді нами подано на рис. 1. У цій статті, зважаючи на технічні можливості викладення матеріалів, нами буде зосереджена увага лише на частині складників розробленої концепції.

Мета управління безпековою діяльністю, як подано у графічному вигляді, повинна формуватися в межах законодавчого поля функціонування підприємств в Україні, а також узгоджуватися із положеннями стратегії розвитку підприємства. В умовах кожного окремого під-

приємства мета може певним чином різнитися, але ключовою є реалізація взаємопов'язаних заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків та протидію негативному впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, тобто захист бізнесу як основа для його розвитку.

Безпекова діяльність не може здійснюватися без попереднього ретельного вивчення ситуації в якій буде функціонувати чи функціонує підприємство. Йдеться про ідентифікацію внутрішніх та зовнішніх ризиків та загроз, на мінімізацію та протидію яким буде орієнтована безпекова діяльність. Чіткість виконання цього етапу визначає як організаційну структуру суб'єктів безпеки, так і потребу в ресурсах, тобто фінансових, матеріальних, трудових та інформаційних. Окрім цього, саме визначення рівня впливу ключових загроз може стати основою для формування комбінаційного варіанту організації безпекової діяльності, тобто розподілу сфер відповідальності між внутрішніми та зовнішніми суб'єктами безпеки. Важливо підкреслити, що йдеться не лише про визначення рівня негативного впливу на певну дату або ж за певних обставин, а про прогнозування зміни рівня безпеки під дією ризиків та загроз в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі.

Стратегія безпекової діяльності, виходячи із найбільш загального трактування терміна «стратегія» як формування плану досягнення встановлених цілей шляхом координування та використання наявних ресурсів, у нашому трактуванні передбачає розроблення планів досягнення та підтримання необхідного для розвитку рівня безпеки, виходячи з агресивності зовнішнього середовища функціонування та зміни господарської діяльності підприємства, наявності ресурсів та можливості співпраці із зовнішніми суб'єктами безпеки. Тобто стратегія безпекової діяльності ґрунтується на вивченні ситуації на підприємстві та у середовищі функціонування. Важливим аспектом є узгодження дій, налагодження співпраці із місцевими органами влади, представниками громадських організацій, релігійних громад та правоохоронних органів тощо, які, виконуючи роль зовнішніх суб'єктів безпеки, як уможливають протидію ризикам та загрозам, так і забезпечують узгодження інтересів між підприємством та зовнішніми і внутрішніми агентами.

У нашому трактуванні політика безпекової діяльності визначає напрям, інтенсивність та координацію дій суб'єктів безпеки через розроблення норм, нормативів, обмежень, рекомендацій щодо забезпечення та підтримки необхідного рівня безпеки підприємства. Політика безпекової діяльності визначається безпековим потенціалом. Ця теза ґрунтується на тих фак-

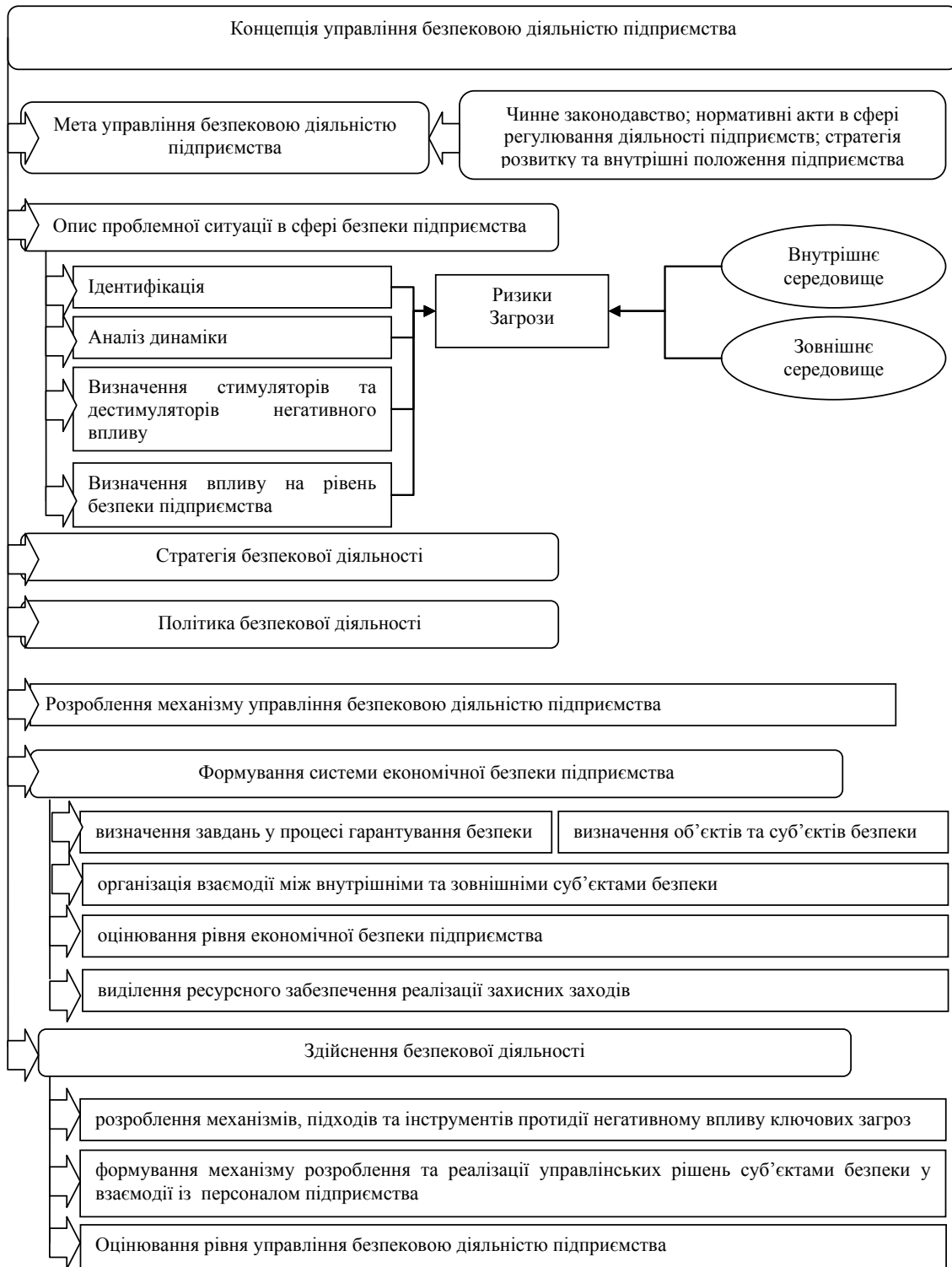

Рис. 1. Концепція управління безпековою діяльністю підприємства

Джерело: розроблено автором

тах, що, виходячи із наявних на підприємстві складників безпекового потенціалу (персонал, класифікований за функціями в процесі забезпечення безпеки підприємства; матеріально-технічні та фінансові ресурси; організаційний клімат тощо), ступеня агресивності середовища функціонування та прогнозованих змінах у гос-

подарській діяльності, повинні бути встановлені орієнтири у діях внутрішніх суб'єктів безпеки, обґрунтовані моменти взаємодії із зовнішніми суб'єктами з метою досягнення мети безпекової діяльності підприємства. Важливо підкреслити, що політика безпекової діяльності повинна бути гнучкою, тобто систематично

переглядатися відповідно до отриманих результатів безпекової діяльності. Для прикладу, якщо результати силової охорони території підприємства, що організовано за рахунок працівників власної служби безпеки, не зменшили втрат від крадіжок майна, або ж їх величина не відповідає встановленим нормам, то доцільно розглянути інший варіант – підписання угоди із приватною охоронною структурою, передавши відповідальність за цю ділянку роботи, попередньо розрахувавши витрати та сформувавши й уточнивши очікуваний результат.

В основі механізму управління безпековою діяльністю лежить авторське визначення управління безпековою діяльністю як процесу планування, організації, мотивації й контролю систематичних та цілеспрямованих дій суб'єктів безпеки стосовно об'єктів безпеки з метою збереження підприємства як системи та формування безпечних умов розвитку для досягнення пріоритетних інтересів [6, с. 58].

На сучасному етапі в науковій літературі безпековий аспект фінансово-господарської діяльності найбільшою мірою пов'язаний із забезпеченням економічної безпеки. Водночас вважаємо за доцільне підкреслити, що новітні наукові дослідження у сфері забезпечення безпеки підприємств, зокрема праці Л. Волошук [2, с. 224], М. Беґея [1, с. 67], О. Ілляшенко [4, с. 116] та ін., не лише актуалізують безпекоорієнтоване управління підприємством, але й визначають місце системи економічної безпеки як підсистеми в системі управління, в нашому трактуванні – в системі управління безпековою діяльністю підприємства. Саме система управління безпековою діяльністю забезпечує взаємозв'язок системи економічної безпеки із усіма функціональними складниками та виводить проблему гарантування безпеки підприємства із другорядної у першочергову, без вирішення якої в ринкових умовах жодний суб'єкт господарювання не може існувати.

Формування системи економічної безпеки підприємства характеризується наявністю кількох ключових етапів, які пов'язані із: вивченням специфіки бізнесу, що дає змогу адаптувати наявні методичні розробки до специфіки певного суб'єкта господарювання; якщо підприємство існує упродовж певного періоду часу – дослідженням ключових моментів, що відзначилися суттєвим зменшення рівня безпеки, для уточнення завдань для суб'єктів безпеки; аудитом наявних на підприємстві ресурсів, які можуть бути задіяні для здійснення безпекової діяльності; створенням нової моделі системи економічної безпеки підприємства або ж удосконаленням наявної з урахуванням специфіки господарської діяльності підприємства та рівня

агресивності середовища функціонування. Специфіка діяльності підприємства має ключовий вплив на процес формування такої системи, тому нами розроблена модель системи економічної безпеки підприємства, яка є усередненою та типовою, узгоджується з іншими складниками концепції безпекової діяльності (рис. 2).

Підводячи підсумки, доцільно зазначити, що забезпечення необхідного для ефективного функціонування та розвитку рівня безпеки можливе лише у разі застосування системного підходу, тобто формування системи економічної безпеки підприємства. Умови господарської діяльності певного підприємства та рівень агресивності зовнішнього середовища функціонування є вихідними позиціями, які встановлюють характеристики системи економічної безпеки. Можливість виконання поставлених завдань перед такою системою визначається як процесом формування, тобто виконання ключових етапів, так і ресурсним забезпеченням, виділеним для цілей безпекової діяльності кадровими, матеріально-технічними, фінансовими та інформаційними ресурсами. Інший важливий аспект полягає у забезпеченні гнучкості такої системи, тобто здатності адаптовуватися відповідно до зміни завдань, ресурсного забезпечення та умов функціонування. Не менш важливою є взаємоузгодженість дій внутрішніх та зовнішніх суб'єктів безпеки, що дає змогу забезпечити високу ефективність реалізації захисних заходів.

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумки, доцільно ще раз підкреслити, що необхідність здійснення безпекової діяльності спричинена самою сутністю підприємництва, наявністю ризику та несприятливого середовища функціонування, що виражається через реалізацію загроз, дія яких спричиняє зростання небезпеки, а тому може спричинити кризовий стан, тобто руйнування підприємства як соціально-економічної системи.

Розроблена концепція враховує, спираючись на доробок вітчизняних та закордонних науковців, специфіку господарської діяльності українських підприємств, уможливорює забезпечення необхідного рівня безпеки через узгоджене формування стратегії безпекової діяльності, визначення політики безпекової діяльності, побудову системи економічної безпеки та здійснення безпекової діяльності як основи досягнення місії.

Зважаючи на важливість безпекової діяльності для функціонування кожного вітчизняного підприємства, вважаємо за доцільне в подальшому приділити увагу поглибленню теоретико-методичних положень та обґрунтуванню прикладних підходів до реалізації безпекової діяльності підприємства.

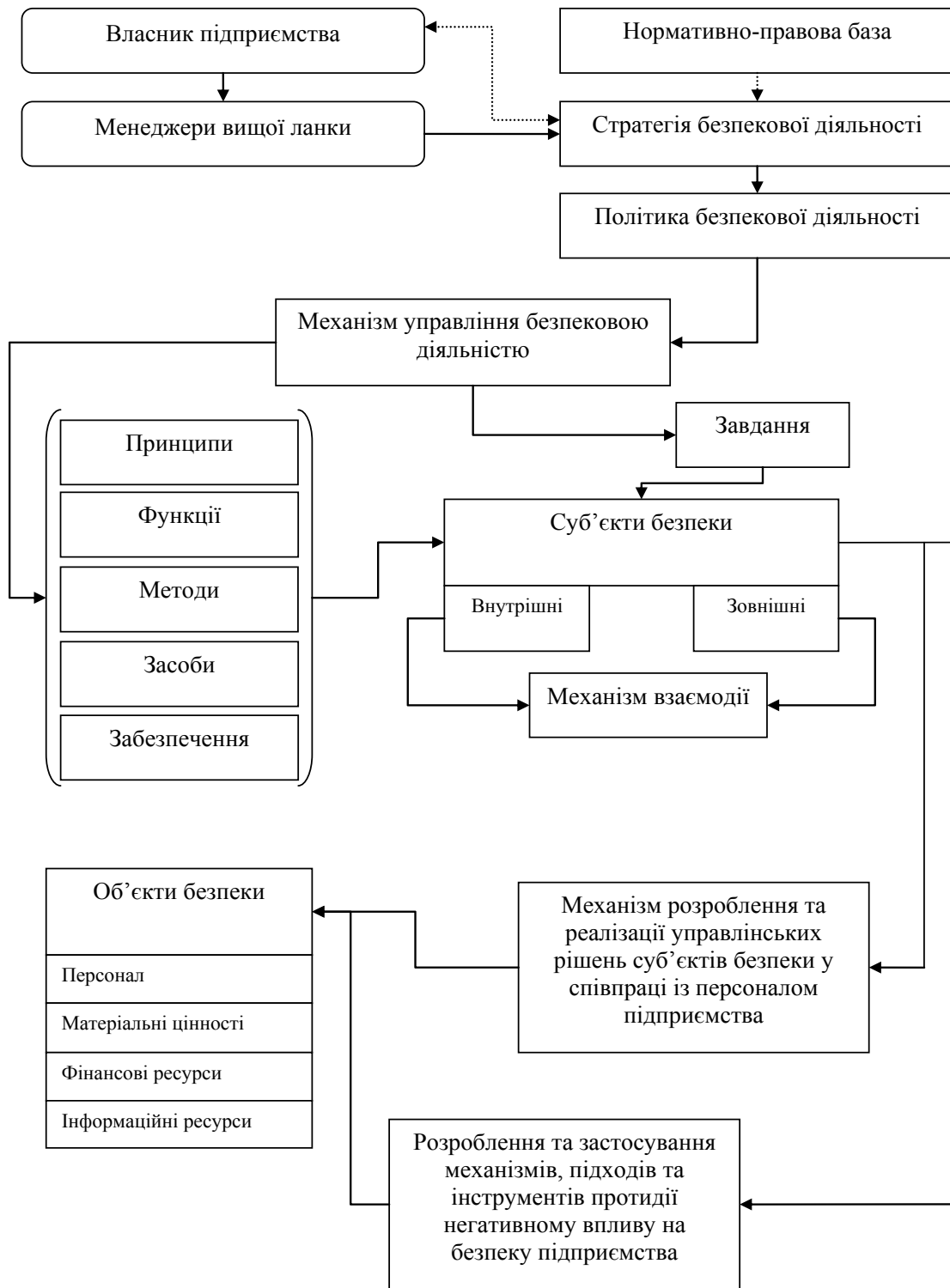

Рис. 2. Модель системи економічної безпеки підприємства

Джерело: розроблено автором

Список використаних джерел:

1. Бегей М. В. Моделювання системи забезпечення економічної безпеки лісогосподарських підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02 / Микола Васильович Бегей. Львів, 2017. – 237 с.
2. Волощук Л.О. Теоретико-методологічні засади безпеко орієнтованого управління інноваційним розвитком промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Лідія Олександрівна Волощук. Одеса, 2016. 605 с.
3. Економічна безпека підприємств : підруч. / Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б. та ін. ; К. : Алерта, 2011. 704 с.

4. Ілляшенко О.В. Методологічні засади формування та функціонування механізму системи економічної безпеки підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04, 21.04.02 / Олена Вікторівна Ілляшенко. Сєверодонецьк, 2016. 606 с.
5. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства : моногр. / за заг. ред. А. М. Штангрета. Львів : Укр. акад. друкарства, 2017. 276 с.
6. Фостяк В.І. Система управління безпековою діяльністю підприємства / В.І. Фостяк // Мат. V Всеукраїн. наук.-практ. конф. «Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення» (17–19 травня 2018 р., м. Львів). Львів: Укр. акад. друкарства, 2018. 57–59 с.
7. Франчук В.І. Безпекова діяльність: системний підхід / В. І. Франчук, П.Я. Пригунов, С.І. Мельник // Науковий вісник ЛДУВС. 2017. № 1. С. 154–163.